

Detail odlišného výstražného nápisu „Hochspannung – Vorsicht! Lebensgefahr!“; překladem „Vysoké napětí – výstraha! Životu nebezpečno!“ na západním stožáru. 26. 7. 2021. Foto Jiří Chmelenský.

Staré stožáry elektrického vedení technickou pozoruhodností?

Jiří Chmelenský, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze

Slavkovský les protíná dodnes řada linek vedení elektrického vysokého i nízkého napětí. Stožáry a sloupy se tyčí v krajině jako svědectví technologického vítězství člověka nad přírodou. Díky technickému pokroku se stará elektrická vedení, až na vzácné výjimky, nedochovala. Drobné pozůstatky starých vedení vysokého i nízkého napětí v Karlovarském kraji a Slavkovském lese doposud nalezneme.

Distribuční soustavu, jejíž součástí sloupy a stožáry jsou, je nutné si pro vysvětlení problematiky výroby a distribuce elektrické energie jednoduše popsat. K výrobě elektrické energie slouží elektrárna, dříve typicky parní nebo vodní, jejíž výstupní napětí na generátoru, často např. jen 3,25 kV, bylo v rozvodně elektrárny transformátorem

zvýšeno na 22 kV pro lokální dálkový přenos, typicky v rámci tehdejšího městského obvodu. Dálkový přenos zajišťovaly dřevěné a často i betonové či železné sloupy a stožáry, v místech přechodu vedení přes silnici či železnici tzv. přechodové stožáry (web1). Formálně dálkový přenos nazýváme linkou vysokého napětí. Přenos samotný zajišťovaly obvykle měděné vodiče, za války měněné za méně ztrátové železné. Obvyklou součástí vedení byl i vysokonapěťový telefon.

Železobetonové sloupy a stožáry byly nejtrvanlivější a výrobně relativně nenáročné. Při jejich výrobě se využívalo odlévání do dřevěných, nebo železných forem. Konstrukce stožárů s vylehčovacími otvory umožňovala výstup bez dalších

nutných stoupacích prostředků. Krom slavkovských betonových stožárů se dochovaly i přechodové železobetonové sloupy nízkého napětí u Karlových Varů – Jenišova (web2), patky uřezaných ocelových sloupů u Lokte (web3). Železobetonové sloupy z roku 1914 se dochovaly přímo v Mníšku u Liberce (web4).

Vyjma distribuční trafostanice v Kfeřích se jižně od Horního Slavkova za benzinovou pumpou dochovaly dva železobetonové přechodové stožáry z počátku dvacátých let 20. století převádějící 22 kV vysokého napětí přes dnešní silnici II. třídy č. 209 do Krásna. Masivní železobetonový základ nese čtyři železobetonové čtyřhranné pilíře o pěti vodorovných břevnech tvořících pomyslné „A“. Vodiče byly uspořádány pomocí ramen konzolí do trojúhelníku, asymetricky umístěného vůči stožáru. Spodní vodič se musel nacházet nejméně 7 m nad silnicí, v případě dráhy 7 m nad průjezdným profilem. Vodiče byly v rámci závěsu v případě přechodových stožárů dvojité zavěšeny a jištěny. Spodní břevna nesou nápis „Hochspannung – Vorsicht! Lebensgefahr!“, překladem „Vysoké napětí – výstraha! Životu nebezpečno!“ (web5). Elektrické vedení vedlo k Hornímu Slavkovu od dolnorýchnovské elektrárny.

Důlní a průmyslové závody, původně J. D. Starck v Dolním Rychnově (*Montan- und Industrialwerke vorm. J. D. Starck, Unterreichenau*; web6). Společnost představěla svoji důlní elektrárnu z roku 1907 určenou původně pro uhelné doly na parní velkoelektrárnu pro přespolní dodávku elektřiny. Výkon elektrárny byl v roce 1931 19 000 kW. Uhlí ke spalování dodával vlastní velký hnědouhelný důl vedle elektrárny. Vedení vysokého napětí měřilo 260 km a bylo jím zásobeno 145 obcí Sokolovska se 100 000 obyvateli a větší počet průmyslových závodů. Z rýchnovské elektrárny vedla linka vysokého napětí západně přes Kaceřov (mimo Kynšperk) na Luby, severně na Krajkovou, Kraslice až Nejdek. Klíčový směr

Pohled od jihu na oba železobetonové stožáry u Horního Slavkova dává představu o významu dvojitého jištění vodičů při přechodu přes silnici. Foto Přemysl Tájek.

vedení vysokého napětí byl jihovýchod, přes Královské Poříčí na elektrárnu v Lokti, k jihu na Horní Slavkov, Prameny, Mnichov, Teplou a Toužim. Západní část Slavkovského lesa zásobovala elektřinou přespolní elektrárna v Chebu. ■

Příspěvek vznikl v rámci dílčího cíle Industriální dědictví č. 99H3011090, výzkumné oblasti Elektrifikace, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj (IP DRKVO), a z rozpočtu Národního památkového ústavu.

Poděkování:

Pracovníkům NPÚ ÚOP v Lokti, L. Smolovi a P. Marešové i další odborníkům, kteří se na rozpoznání potenciálních infrastrukturních technických památek podílejí.

Literatura:

- web1: <https://www.pamatkovykatolog.cz/prechodove-zelezobetonove-stozary-vn-24414574>].
- web2: <https://www.pamatkovykatolog.cz/prechodove-zelezobetonove-stozary-vn-24554958>].
- web3: <https://www.pamatkovykatolog.cz/prechodove-zelezne-stozary-vn-25023632>].
- web4: <https://www.pamatkovykatolog.cz/prechodove-betonove-sloupy-25741294>].
- web5: <https://www.pamatkovykatolog.cz/prechodove-zelezobetonove-stozary-vn-24414574>].
- web6: <https://www.pamatkovykatolog.cz/tepelna-elektrarna-23148707>].